

BURHINUS

Ó, PTAČÍ ZPRAVODAJ

Při psaní těchto řádků mě do uší bodá veselý povyk rorýsů lovcích u samé zdi našeho domu. Je tomu tak – do našich končin zavítalo léto. Naši vyhlídkou jsou parná odpoledne. Kdy téměř žádný tvor ani „nekvikne“. Ale neházejte flintu do žita! Brzká rána jsou pro pozorování ptáků jako stvořená. V celé přírodě se vyskytuje bezpočet mláďat a rodiče neúprosně shánějí potravu jsou vděčným tématem na pozorování. Avšak nebude to trvat dlouho a než budu psát další úvodník, z našich ulic zmizí rorýsi a plno dalších ptáků se začne balit na cestu do Afriky...

LEJSEK MALÝ (*Ficedula parva*) patří mezi ptáky, jež jsou lidem neznámí. A uznejte sami – kdo z vás lejska malého viděl? Nebojte, opravdu, i když to má červené hrdlo, červenka to není. Setkat se s lejskem malým je u nás mnohem větší vzácností, než s „podobnou příbuznou“. Pokud chcete hledat tohoto zpěváka, je vhodné navštívit staré bukové pralesy, jaké jsou třeba v Beskydech. Je až k neuvěření, že tento 10 gramový ptáček každoročně absolvuje tak dlouhou cestu, až na Indický poloostrov. Ale i přes tyto fakta je jeho život stále zahalen řadou tajemství.

ZAŽILI JSME TOVAČOV (MOS) – 24.3.2012

V sobotu 24. 3. 2012 proběhla v Tovačově exkurze s panem Šafránkem. Po cestě k vodě nás uvítal krásný papoušek – rosela, sedící na plotě. Exkurze začala u Křeňáku, kde jsme viděli čírku modrou i obecnou, kopřivku, poláky nebo hoholy,... Z bahňáků tam byl například vodouš šedý, jespák bojovný, ale i kulík říční. Výprava pokračovala k Hradeckým rybníkům, kde kroužil moták pochop. Pod ostrůvkem se schovávala husice nilská a vedle její příbuzné – husa běločelá a velká. Nechyběli zde ani raci chechtaví, černohlaví nebo bouřní. Nad námi přelétaly čejky, volavky a jiní ptáci jako např.: konipas bílý a horský, mlynařík nebo červenka. Exkurze končila na Kříži. My jsme se pak byli ještě podívat na Křeňáku, kde se objevil pisík. Myslím, že naše další výprava za ptáky skončila celkem dobře.

VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU

V sobotu 28. 4. bylo námi ve spolupráci s Moravským ornitologickým spolkem pořádáno Vítání ptačího zpěvu, akce pro všechny zájemce z řad ornitologie. Možná především díky velmi krásnému počasí se sešlo na třicítku lidí, a mezi nimi téměř patnáct členů LMP, tedy i někteří Ó, ptáci. Pěnkava začala krátkým rozděláním materiálů MOSu a mohli jsme vyrazit na trasu. Cestou jsme poslouchali slavíka, budníčky, rehky, strakapoudy, pěnice se spoustou dalších opeřenců. Naším uším byl také dopřán odborný výklad. Pro všestrannější znalosti jsme si prohlédli i bobra. Jakmile jsme došli k Poděbradům, rozdali se samolepky a vydali jsme se k sítím, kde nám Honza Vidlař ukázal svoje úlovky. Chytil slavíka a pěnici černohlavou. Po prohlédnutí exemplářů a důkladnému seznámení se se sítěmi byla celá akce ukončena. Každý se rozešel po vlastní ose a mohl si užívat krásného ranního zpěvu ptáků.

Odchycený slavík obecný ↑

Biotop jedné z částí tras Vítání →

U Kaštanů v Českých Budějovicích

5. dne měsíce května jsme se vydali na dlouhou cestu vlakem do Prahy a z ní pak přímo do Českých Budějovic. Tady se chceme s Kaštaný, našimi kamarády ze Zelené stezky, porozhlédnout po zdejší přírodě. Je to tu kousek do NP Šumava, ale tam nepůjdeme. Místo toho se podíváme do chráněné krajinné oblasti Blanský les. A to hned poté, co se ubytujeme v jedné třídě gymnázia Jírovcova. U autobusu, který nás tam má dovést, se setkáváme s většinou Kaštanů a taky s Leošem, odborníkem na botaniku. Vypadá to sice, že bude cestou pršet, ale my jsme vybaveni pláštěnkami, a tak nám to ani příliš nevadí. Cestou si ukládáme do paměti či zapisujeme do zápisníků, co důležitého Leoš říká, a ukazujeme si všechny možné druhy rostlin. Doprovází nás i pes Amálka. Nakonec jsme i přesto, že máme pláštěnky oblečené, stejně všichni promokli, a tak uvítáme autobus a jedeme zpět do naší základny. Oblečení si dáme sušit a před večeří, protože jako všechny správné školy má i jírovcovka tělocvičnu, si někteří z nás jdou na chvíli zablbnout a ostatní se zatím osprchují. Po večeři si ještě společně zahrajeme nějaké hry a pak už spát, abychom byli zítra čilí.

Ráno po snídani opět jedeme autobusem. Dnes se jdeme podívat do rašelinišť. Tak se brodíme po kolena v rašelině a mezitím se dozví dáme plno cenných informací o suchopýrech, vachtě, a dalších druzích. Na jednom místě obdivujeme rosnatky

Pisila čáponohá

Zrzohlávka rudozobá

okrouhlolisté a především anglické, což je u nás velmi vzácný druh. Cestou na pískovnu, kde si umyjeme nohy od rašeliny, vidíme prstnatce májové. Již s čistými nohama jdeme na vlak, který nás doveze zpět do Českých Budějovic. Stejně jako včera se osprchujeme a po večeři si jdeme zahrát do tělocvičny nějaké hry.

Dneska, v pondělí, s námi většina Kaštanů

nepůjde, protože musí do školy. Do teď jsme se tady zabývali botanikou, ale dnes bude ornitologický den. Jdeme se podívat k Vrbenským rybníkům, kde byl hlášen výskyt ibisů! Kromě toho tady hnízdí kolpíci a pisily, takže se všichni těšíme. Trolejbus, kterým většina z nás ještě nikdy nejela, nás zaveze, co nejbliž to jde. A teď je to už na nás. Ještě než k rybníku vůbec dojdeme, přivítají nás racci chechtaví a taky černohlaví. Z těch máme už teď radost. Na vodě sledujeme malá racčátka, potápku žltorohou, poláky velké a hlavně zrzohlávky rudozobé. To je pro většinu z nás poprvé, co tyhle ptáky vidíme. Po menším odpočinku a svačině pokračujeme dál a díky tomu

můžeme pozorovat kopřivku anebo pisily čáponohé, které se tu prochází ve vodě na svých dlouhých nohách. A o kus dál vidíme ty kolpíky. Jsou to krásní bílí ptáci, z dálky trochu připomínající čápy. Ovšem zobák mají oble zakončen. Než nám přijede autobus, máme ještě chvíli čas, tak se jdeme podívat k dalšímu menšímu blízkému rybníku, kde se opět ve vodě prochází pisily, kulík a taky další bahňák, kterého jsme nakonec určili jako vodouše hnědého. Večer, po vysprchování a po večeri, si jdeme opět zahrát do tělocvičny hry a pak spát.

Mladí raci chechtaví

Dnes budeme odjíždět, ale předtím si ještě uděláme menší vycházku po městě. Podíváme se na náměstí, které tu mají budějovičáci velmi pěkné, k radnici a vylezeme si taky na Černou věž. Je z ní krásný výhled na celé město i do přilehlých vesnic, jako například do Dobré Vody. Vidíme odtud také na zámek Hluboká, nebo na elektrárnu Temelín. Bylo tu pěkně, máme spoustu zážitků a kamarádů, ale vlak nepočká, a tak se musíme rozloučit a jet. Však se sem určitě ještě někdy podíváme, neviděli jsme přece toho ibise!

CO NÁS TEPRVE ČEKÁ

Aneb KALENDÁŘ AKCÍ

Otáčím listy kalendáře, a i přesto, že jsou prázdniny, ptačími akcemi se to jen hemží. Kam tedy o prázdninách vyrážíme?

24. 6. Jedem do Štramberka nejen na ještěrky zední

20. 6. – 5. 7. Budeme obdivovat monumentalitu přírody v NP České Švýcarsko a zaměříme se i na místní flóru a faunu

9. – 15. 7. Budeme putovat po olomouckém kraji a navštívíme plno i ornitologicky zajímavých lokalit, jako třeba údolí Bystřice nebo Tovačov...

Na přelomu července a srpna nás čeká již tradiční **AKCE ACROCEPHALUS**

11. 8. – 24. 8. se vypravíme na kmenový tábor nedaleko Lubě, kde to ptáky jen žije...

ZE ŽIVOTA Ó, PTÁKŮ

Na jaře téměř každý, kdo má v úmyslu něco počítat, zápasí s časem, a nebylo ani tolik možností na nějaké oficiální schůzky. A tak většina setkání byla spíše individuální anebo neformálně na výpravách, potažmo po e-mailu nebo v jiném komunikačním prostředí. Nicméně zajímavých věcí hodných vzpomínek se stala celá řada...

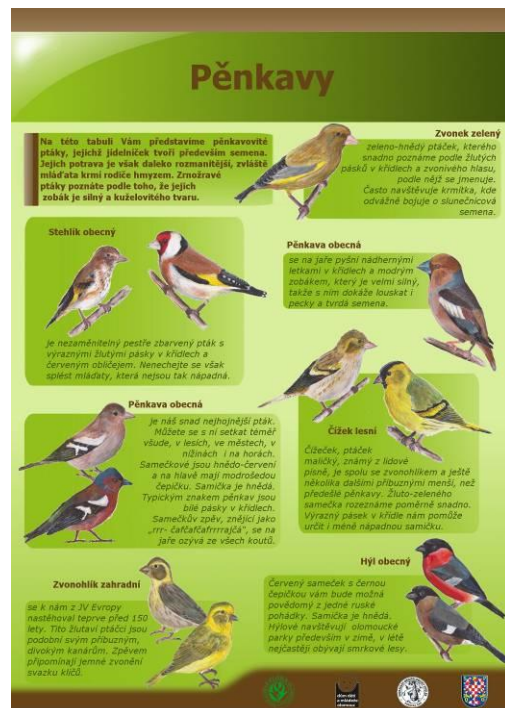
NOVINKY Z ROZÁRIA

Někteří z našich členů se zde na jaře cítili jako doma a na množství pozorovaných ptáků je to opravdu znát. Ne jen, že byly objevené nové přeletující druhy jako čejka nebo cosí s dlouhým zobákem (snad bekasina), ale po dlouhé době se podařilo znovu prokázat další ptáky, které ve městě nepotkáte každý den. Několikrát nad Rozáriem kroužil moták pochop či čáp bílý, jako tradičně se na skok ukázala hrdlička divoká (ovšem seděla těsně na hraně botanické zahrady) a po několika letech za námi opět zavítal samec ťuhýka (zde nutno upozornit, že pozorování pochází opět od té samé osoby, která jej pozorovala poprvé i naposledy).

Díky nasazení mapovací metody se snad po zpřehlednění nepřehledných map ukáže, kolik toho vlastně v tom „zeleném srdci“ máme – dnes už s jistotou můžu tvrdit, že třeba v tomto komplexu hnízdí min. 3 páry lejsků šedých, pravděpodobnost zahnízdění je u 2-3 párů sedmihlásků a takto bychom mohli pokračovat.

Proběhla zde také první akce pro veřejnost, a i když účast příliš hojná nebyla, přesto jsme si to všichni (alespoň doufám) dosyta užili.

Budek tu máme ke dnešnímu dni již 20, ale s obsazeností to prozatím příliš slibně nevypadá. Zato naučná stezka spěje ke zlatému hřebu (podrobnosti budou na webu).

NOVINKY Z PTAČÍ ŘÍŠE

TIP NA SPOLUPRÁCI – HLEDEJTE CHOCHOLOUŠE

Chocholouš patří mezi univerzální hnědé ptáky. Je podobný skřivanovi a má zvednutou chocholku (podle níž se jmenuje). Známe z vyprávění svých rodičů a prarodičů, jak se za jejich mládí všude po Olomouci i v okolí popásali chocholoušci u cest. Ale dnes? Abyste na tyto ptáky narazili, musíte mít opravdové štěstí. Dnes jsou asi nejvhodnější místa na hledání obchodní centra. Nebo víte o nějakých lepších místech? Potkali jste někdy někde chocholouše? Netajte se s tím, i vy můžete pomoci tyto krásné ptáky zachránit. Více informací na: <http://www.mos-cso.cz/cz/vyzkum/chocholousi>.

MAGICKÝ POJEM: SLEMENO

V příručce k určování našich pěvců se můžete dočíst zajímavé věci: barva slemene je u mladých jiná než u starých... Co to ale to SLEMENO je? Toť otázka. A co si o tom myslí přírodně nadané oddíly z olomouckého kraje? Pojdte se podívat: Jak je vidět mnozí jsou ochotni přeměnit písmena jen kvůli tomu, aby vzniklo něco jim známého, tudíž mi několik lidí tvrdilo, že slemeno není nic jiného než semeno nebo temeno či dokonce plemeno. Nějaké děti prozíravě přišly na to, že na stanovišti o zvířatech to něco u zvířat bude. A třefovali se většinou k ptákům nebo savcům, popř. že je to určitý

druh zvířete. Jiní se přiznaly k tomu, že opravdu neví nebo odešly bez odpovědi. Přesto několik reakcí bylo opravdu jedinečných: „Druh nějakého obilí“; „Není to slupka?“, „Slemeno? Něco slitého – jak se tomu říká? Slitina!“, „Slemeno je takové místo na louce – byla jsem tam. Takové...“ (popis jsem nedostala); „To je něco nevyslovitelného. Nebo něco s ptákem – jako vylučovaný sekret. – Jsme ale na stanovišti otevřená krajina – to bude určitě louka.“ A jedno družstvo se zmožilo jen na: „Pěnkavo – už ne. Už s tím zase začínáš...“ A co to vlastně je? To vám neprozradím, hledejte sami, v každé lepší knize, kde je popis ptačího těla, to udáno je (někdy jen pod latinským názvem). Snad však pomůžu alespoň s tím, že žádná z uvedených odpovědí není přesná...

Dík patří všem dětem, které se účastnili KK ZS-ZL a poskytly mi svou odpověď.

PORADCE I ZRÁDCE – SLUNCE

Určitě to znáte – letí pták a vy najednou z něj nevidíte nic... Nebo – prohlížíte černou siluetou a v duchu si přejete: kéž bych tak měl slunce za zády. Ano, slunce je jeden z těch nejdokonalejších čarodějů, který nám dovede při určování ptáků dokonale splést hlavu. Setkáváme se s ním dnes a denně a pozorovateli čas od času může zadělat na pěkné problémy (tím nechci mít nic proti slunci, to opravdu ne, spíše jen upozornit na jeho „kouzla“). Pro názornost si uveďme několik příkladů. Sedíte nedaleko lomu, o kterém tušíte, že by v něm měly hnízdit vlhy. A najednou, na stromě přímo proti vám spatříte obrysy několika sedících ptáků. Jenže... jsou přímo před sluncem. A i když se vám podaří v dalekohledu nebo fotoaparátu objevit pár rozmazaných pixelů, které by mohly udávat barvu, stejně jste asi v dalším určování ztraceni – typická otázka – vlha nebo špaček. Tento příběh také znáte: pozdní odpoledne nebo brzké ráno. Kachny plovoucí na hladině jsou díky nízkému slunci úplně červená. Nicméně zrzohlávka nemusí být ani jedna. A do třetice všeho snad tu nejotřepanější pohádku. Sedíte v Tovačově na hrázi, když tu za vámi vyletí dravec. Máte podezření, dejme tomu na orlovce. Chcete si však své domněnky potvrdit a sledujete ptáka v jeho letu nad vaší hlavou, když tu se vám v čočkách dalekohledu náhle zvyšuje jas. A pak to přijde – slunce. Bolest je tím větší, čím větší je zvětšení dalekohledu. Milý orlovec začne kroužit přímo před kotoučem našeho životodárce a nemíní přestat... Pokud máte přeci jen ptáka nějak šikovně, že nějakou kresbu si lze domyslet, neurčujte podle barev. Vrabec polní i domácí mají za ranního osvětlení hlavičku úplně stejnou... A jak si se sluncem poradit? Pokud ho máte v zádech, pozorování je naprosto luxusní zážitek. Takže má rada – pokuste se ptáka obejít tak, aby z něj bylo vidět alespoň něco. Ne vždy to však jde – zkuste se zamyslet, jestli je rozumné skočit do rybníka a plavat na druhou stranu anebo kvůli vlze skočit ze stěny lomu... Ještě bych ráda upozornila na jednu věc. Naprosto nejnepříjemnější je ráno, když se z asfaltu začíná vypařovat vlaha po nočním

Typický pohled na ptáka proti slunci – černá silueta

dešti a přímo proti vám svítí slunce. V těchto podmínkách můžete birdwatching přímo zabalit nebo se otočit zády a jít na opačnou stranu. I přes tyto útrapy jsou prosluněná rána spojená s těmi nejhezčími zážitky. Nutno je však pamatovat na to, že vás pozoruje náš snad věčný průvodce. Myslete na něj a určování ptáků vám připadne lehčí. A nejde jen o ptáky, ale v mnoha případech i o vaše oči.

KAM ZA PTÁKY

ACROCEPHALUS

Pokud se alespoň trochu orientujete v latinských názvech ptáků, nad pojmenováním tohoto článku v rámci této rubriky se možná poněkud pozastavíte. Ti z vás, kteří si už v atlasech nalistovali stranu s ptákem, jenž nese jméno Acrocephalus, víte, že asi do hor se dnes nepojede. Opravdu, rákosníky potkáte přeci hlavně v rákosinách! A kam že to tedy nakonec bude tentokrát? Naším cílem je malebná vesnice nedaleko Studénky na severu Moravy. Rozkládá se v romantické krajině CHKO Poodří, plné zrcadlících se hladin rybníků, příjemného křiku racků, zpěvu rákosníků a pískotu komárů...

Bukáček malý

Ledňáček říční

toho nejchytanějšího, rákosníka. Z dalších druhů bychom mohli jmenovat modřinky, vlaštovky, moudivláčky, strnady rákosní... A čas od času se chytí třeba i něco vzácnějšího – chřástaly či bukáček... Občas probíhá odchyt i v nedalekém Bartošovickém sadu. A jen tak mimochodem – jsou tam skvělá jablka. A pokud počasí nedopřeje anebo máte plné zuby všude přítomných komárů, v Bartošovicích je nádherná stanice pro handicapované živočichy, kde se dá domluvit prohlídka. Práce i zábavy je tady pro každého dostatek – takže pokud máte alespoň špetku odvahy, vstoupit do moci vody, bahna a ptáků, přijďte. Komáři jsou hladoví...

zpěvu rákosníků a pískotu komárů... A její název – Bartošovice. Poodří je pro milovníky kachen a dalších vodních ptáků oblast vhodná téměř vždy. Pokud ale zavítáte na Bartošovickou soustavu rybníků v druhé polovině letních prázdnin, je pravděpodobné, že neodejdete jen s birdwatcherským zážitkem. V rákosinách Dolního Bartošovického rybníka probíhá už několik let odchyťová akce, takže ptáci se tu především

kroužkují. A kteří? Z názvu vyčtete jméno

Odchyťová linie

PRO CHYTRÉ HLAVY

Lámete si rádi s něčím hlavu? Dnes pro vás máme úkol na první pohled jednoduchý, je ale možné, že se u něho zapotíte. V každé z osmy vět najít jméno ptáka, který u nás až na výjimky nezimuje. S chutí tedy do toho, léto je dlouhé! Interpunkční znaménka zanedbejte. (Prosím, nehledejte ve větách hlubší smysl ani žádné filosofické otázky – jsou to vymyšlené nesmysly!)

1. Stál tvůj zeť u hýkajícího psa?
2. Slepice slepě nic ekvivalentního neudělá.
3. Svět celej seká suchý stromy.
4. Nehledej pravdu v lhajících lidech.
5. Když je vedro, rýsuje se kupovitá oblačnost.
6. V mokru ti hlavolam nepůjčím, navlhl by.
7. Všichni oslaví kamarádkou návštěvu známých.
8. Zítra povedu deku na procházku do parku.

KONTAKT

Ó, ptáci

o.ptaci@gmail.com

AUTOŘI

Autoři článků: Šimon Hrbek, Lucie Krupášová, Jiří Růžička, Kateřina Ševčíková

Autoři fotografií: Ondřej Belfín, Jaroslav Marx, Kateřina Ševčíková...

UPOZORNĚNÍ!

Všechna práva vyhrazena. Šíření fotografií a částí textu, bez předešlého souhlasu autorů, zakázáno. Redakce nezodpovídá za obsah ani za případné tiskové chyby či překlepy.